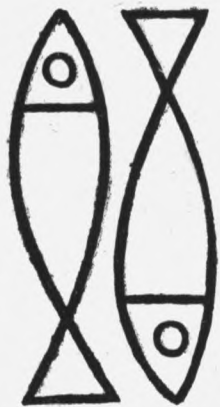

OPBOUW

WEEKBLAD TOT OPBOUW VAN HET GEREFORMEERDE LEVEN

uitgave van de gereformeerde persvereniging „opbouw”

Adres redactie: ds. H. Amelink, Waal 5, Langerak (Z.-H.)

Administratie: Drukkerij Steenberg, Slotlaan 220, Zeist

Psalm 90 - Een gebed van Mozes

(I)

Wie vijftig jaar is geworden „heeft Abraham gezien”, volgens een nogal wonderlijke exegese van Joh. 8 : 57. En wie de leeftijd van zeventig of tachtig jaar heeft bereikt behoort tot de sterken of zeer sterken, ditmaal volgens een, eigenlijk al even wonderlijke exegese van Ps. 90 : 10. Wonderlijk, want Ps. 90 is bepaald geen loflied of dankpsalm voor de verjaardag van hoogbejaarden, getuige alleen al het tweede deel van datzelfde vers: wat daarin onze trots was, is moeite en leed, want het gaat snel voorbij en wij vliegen heen... Dat klinkt eerder als een klaaglied.

Maar daarom is deze psalm nog geen jere-miade, zoals de volksmond meer beeldend dan zakelijk de zgn. Klaagliederen van Jeremia betitelt!

Het is een gebed van Mozes, de man Gods. Het gebed van een profeet, die zich midde-laar weet en als Abraham (Gen. 20 : 7, 17) en Job (Job 42 : 8 v.v.; vgl. 1 : 5) voorbidder is. Want dit gebed begint met een schuldbelijdenis die uitloopt op een ootmoedig smeekgebed.

Op de lange, veertigjarige weg tussen Egypte en Kanaän is dit gebed ergens in de woestijn opgestegen tot God.

In de woestijn.

Tussen majestueuze bergen.

Bergen met rotsholen en spelonken, waar jakhals en leeuw hun leger hebben gevonden, een veilige schuilplaats.

De oude man ziet de bergen, kent de spelonken.

Hij heft de handen ten hemel en uit wat zijn ogen zien, neemt zijn gebed gestalte aan:

Vs 1: Here, Gij zijt ons geweest een toevlucht — van geslacht tot geslacht.

Oud is hij. Bijna drie maal veertig jaar. Drie, vier, vijf geslachten heeft hij gekend — de bet-overgrootouders van sommigen van dit volk. Geslachten gingen en geslachten kwamen. Maar hoever hij ook in generaties terug kan denken: immer was zijn Heer een toevlucht, een veilige schuilplaats.

In gedachten tuurt hij over de eindeloze rij van geslachten naar de vage horizon der menselijke geschiedenis, en als een heel klein mens tussen de majestueuze bergen van het Arabisch schiereiland gaat zijn stem, verloren in de wijldte, biddend verder:

Vs 2: eer de(ze) bergen geboren waren en Gij aarde en wereld hadt voortgebracht...

ja, en nu ziet hij het scherper nog:

ja, van eeuwigheid (van de grijze voortijd) **tot eeuwigheid** (de verste toekomst) **zijt Gij God.**

De majesteit Gods is grootser en verhevener dan de hem omringende bergen en reikt terug en in de toekomst over de verste geslachten.

God...

Maar wie is hij zelf?

Een mens.

Een broos en nietig mens.

Een sterveling. Want „van geslachte tot geslacht” — dat betekent toch ook: elk geslacht ging stervend heen?

Maar meen nu niet, dat Mozes op dat ogenblik alleen maar ontroerd en beduusd was over de ontzagwekkende tegenstelling tussen God en sterveling.

Het is veel erger en ernstiger.

Daareven verwijde hij in de geest bij de aanvang der Schepping, eer de bergen geboren waren; en hoorde hij Gods stem:

boven de bergen stonden de wateren; zij vloden voor uw dreigen, zij haastten zich weg voor de stem van uw donder; bergen rezen op, dalen zonken neer op de plaats waar Gij hun grondslag hebt gelegd (Ps. 104 : 6-8);

hij toefde bij de geboorte der aarde:

daar zij licht!
daar zij een uitspannel!
Het droge kome te voorschijn!

E. R. Postma

Maar diezelfde stem sprak niet zo lang daarna:

stof zijt gij en tot stof zult gij wederkeren, Gen. 3 : 19!

De geslachten komen — en gáán.

Een heel geslacht van Israël sterft weg onder de ogen van deze oude man — en hij verstaat de diepe ernst hiervan: het was, reeds in den beginne, de zónde der mensen die God deed spreken: stof zijt gij...

Hij ziet het en belijdt het:

Vs 3: gij doet den sterveling wederkeren tot stof en zegt: keert weder, gij mensenkinderen...

't Is wel lang, heel erg lang, geleden, wel duizend jaar geleden, dat God dit sprak — 't was nog in het paradijs — maar God is dat niet vergeten. Waarom zou Hij?

Vs 4: Want duizend jaren zijn in uw ogen als de dag van gisteren, wanneer hij voorbijgegaan is, en als een nachtwake,

als een stukje, een derde deel van een verslapen nacht, als de dag van gisteren, waarop je terugziet als hij ten einde loopt.

Een oneindige afstand, duizend jaren, tussen woestijn en paradijs? 't Is voor God als had Hij het gisteren gezegd. Geen theoretische speculatie over de eeuwigheid Gods, maar schrikwekkende zekerheid, dat God elk woord, dat Hij sprak, nog levendig voor de geest staat: stof zijt gij, en tot stof zult gij wederkeren.

Reeds eenmaal gaf God op heel verschrikkelijke wijze blijk, zijn woorden niet vergeten te hebben:

alle kolken der diepte braken open en

de sluizen des hemels werden geopend, en alles in welks neus de adem van de levensgeest was, alles wat op het droge was, stierf. Zo verdelgde Hij alles wat bestond, wat op de aardbodem was, mensen zowel als vee en kruipend gedierte en het gevogelte des hemels, zodat zij verdelgd werden van de aarde; Noach alleen bleef over en wat met hem in de ark was, Gen. 8, vgl. Ps. 36 : 7 vv.

Ja, waarlijk:

Vs 5: Gij spoelt hen weg,

als door een slagregen, een watervloed, een bandjir die bomen en struiken en het huis dat op zandgrond gebouwd was, Mt. 7 : 24 vv., meesleurt en vernietigt — hoe vaak zal hij dat in de woestijn niet hebben meegemaakt, bij onweer en wolkbreuk? vgl. Ps. 77 : 18, 19.

Zij zijn als een slaap in den morgen, misschien is hiermee bedoeld „een vluchtige morgenslaap!”, misschien ook de slaap des doods, vgl. Ps. 76 : 6, **als het gras dat opschiet;**

Vs 6: in den morgenstond bloeit het en het schiet op, des avonds verwelkt het en het verdort.

Ook dat is een beeld dat Mozes vaak moet hebben gezien in de steppen der woestijn. Het wekt bij hem dezelfde associatie als bij de dichter van Ps. 103 en Jes. 40: gelijk het gras is ons kortstondig leven.

Zo vergaat het Israël. In de ochtendstond van zijn volksbestaan, bij de verlossing uit Egypte en de verbondssluiting bij de Sinaï bloeide het. Maar nu is het verwelkt, overhaast verdort, bezig te vergaan.

Een volk vergaat. Een heel geslacht.

Vs 7: Want wij vergaan door uw toorn, door uw grimmigheid worden wij verdelgd,

Eigenlijk „weg-geschrikt”.

Maar niet door een natuurlijke oorzaak: niet de harde jaren in de ijzeroven Egypte, niet de afmattende woestijnreis,

Ps. 90 : 11, 12,

niet de gevaren van de weg, Ps. 90 : 13, niet gebrek aan het nodige, Deut. 29 : 5, niet uitputting,

Deut. 8 : 3, 16; Ps. 78 : 24 vv.,

niet het zwaard van vijandige volkeren, Ps. 91 : 15; Deut. 4 : 7,

doet dit volk vroeg-oud wegsterven.

Het is de toorn van God. Zijn grimmigheid. Precies als in Gen. 3 en 8 toorn vanwege de zonde. Dáárdoor vergaat Israël: wij vergaan, want

Vs 8: Gij stelt onze ongerechtigheden vóór U, onze heimelijke zonden in het licht van uw aanschijn.

Wij vergaan... onze zonden.

Mozes, de man Gods, met wie God sprak zoals iemand spreekt met zijn vriend, van aangezicht tot aangezicht (Ex. 33 : 11).

Mozes, die zo vaak voorbede deed en „middeleer” was voor zijn volk, sluit ditmaal zichzelf er bij in.

Niet slechts zijn volk heeft gezondigd, maar ook hij — toen hij bij Meriba Gods bevel... weerstreefd had, Num. 27:14, God niet geheiligd had. Hij heeft de grens tussen God en mens uitgewist: zullen wij uit deze rots voor u water te voorschijn doen komen? Num. 20:10. Is het daarom dat hij nu nederig als een knecht God zijn Heer noemt, vs 1, 17?

Er is immers niets voor de HERE verbor-

gen? Heimelijke zonden, zonden die angstvallig voor God en mensen verborgen zijn gehouden, ont-dekt Hij, en stelt ze in het alles onthullend licht Zijns aanschijns. Hij werpt ze niet achter zijn rug (Jes. 38:17), maar stalt ze voor zich uit. En straft ze:

Vs 9: Want al onze dagen gaan voorbij door uw verbolgenheid, wij voleindigen onze jaren als een gedachte.

Breukelen.

het kerkelijk leven niet eens mogen bestaan!). En, als er aanleiding is tot zulk een verdenking, dan moet ik erheen, hoe eer hoe liever.

Er hoort óók bij dat ik geloof dat níét Kamp-huis nóch Veenhof nóch wie dan ook de kerk van Christus in stand houdt, maar dat Christus Zijn gemeente bewaart. Amen.

B. Jongeling

Assen

De generale synode van Lunteren heeft de bekende uitspraken van de synode van Assen 1926 herroepen. Dat betekent, dat Assen het daar precies veertig jaar gehouden heeft: 1926-1967.

Het geeft stof tot denken.

We herinneren ons nog levendig de geweldige beroering die destijds „de zaak Geelkerken” maakte. Zelden is over een kerkelijke aangelegenheid binnen en buiten de Gereformeerde kerken zo veel, zo fel geschreven als destijds over de eerste hoofdstukken van Genesis, met name dan over Genesis 3. In de volksmond heette het: of de slang gesproken had, ja dan neen. Er bleef in die dagen als het over 'Assen' ging 'geen oud wijf bij het spinnewiel'. Elke nederlandse krant schreef er over, de Grote Pers voorop: het Algemeen Handelsblad, de Nieuwe Rotterdammer, de Telegraaf; de kerkelijke bladen stonden er week aan week vol van. In de trams werd er over gesproken, op de amsterdamse beurs. Bekend is het verhaal dat een groepje makelaars in effecten op de beurs met het thema bezig was. Zo onder de noteringen door. Een van de heren, een jood, gaf zijn kijk op de zaak, druk met de handen gebarend: „Sal dat beest gesproken hebben, het heeft niet eens handen!” Aan de Vrije Universiteit deinde het. Onder de studenten, onder wie velen tot de hoorders van de kanselredenaar Geelkerken behoorden. Onder de hoogleraren: de professoren P. A. Diepenhorst, R. H. Woltjer en H. J. Pos waren lid van de kerk van Amsterdam-Zuid en kerken des zondags in de Parkkerk aan de Gerard Brandstraat, evenals ook de hoogleraren C. van Gelderen en V. Hepp uit de theologische faculteit. De eerste drie stonden pal aan de zijde van hun wijkdominee, Van Gelderen koos niet terstond duidelijk partij, niet uit lafheid, maar bij hem speelden andere factoren een rol: deze geleerde semitist en knappe oudtestamenticus, man van een nauw wetenschappelijk geweten en grote theologische nauwkeurigheid was altijd uiterst voorzichtig in zijn oordeelsvorming. Het is niet onaannemelijk dat hij beter dan iemand anders in Gereformeerde kring begreep en besefte wat er allemaal met deze zaken samenhang: daarover doen nog een aantal aardige anecdotes de ronde. Professor V. Hepp was mordicus tegen. In die dagen beleefden de drukkers een gouden tijd: de brochures voor en tegen vlogen bij duizendtallen van de pers en uit hun magazijnen. Alles stond op scherp: wie het waagde het, hoe voorzichtig ook, voor dr Geelkerken op te nemen, stond al spoedig in de hoek der verdachten. Zo bijvoorbeeld de schrijvers van de brochure 'Ons aller Moeder', tot wie de predikanten C. B. Bavinck (R'dam), J. Douma (Den Haag) en dr B. Wielenga (A'dam) behoorden. In hen meldde zich een aantal mannen, die meer door professor H. Bavinck dan door dr A. Kuyper waren gevormd. Wie in een of andere dorpsgemeente woonde en geabonneerd was op 'Woord en Geest', het weekblad van dr Geelkerken en de zijnen, liep alle kans dat hij bij de eerstvolgende verkiezing van ambtsdragers reeds om die reden niet werd gecandideerd. En het ontbrak in die dagen niet aan de randverschijnselen van zo'n kerkstrijd, „er kwam nog vlees en wereld bij” en een stroom van kletspraat en roddel ging door Gereformerd Nederland. En men kan gerust zeggen: de Naam Gods werd gesmaad.

De synode

De zaak belandde tenslotte op een vervroegd samengeroepen generale synode, die in Assen in januari 1926 daagde. In Assen! Enkele jaren later hoorde ik het dr Geelkerken in de Parkkerk — het was in een preek over Zondag 3, dezelfde Zondag waarover de moeilijkheden begonnen waren — nog zeggen: „een kerkvergadering in Assen, de hoofdstad van de provincie Drènte”.

Aan vele dramatische momenten heeft het op deze synode, die onder grote publieke belangstelling en onder hoogspanning werkte, niet ontbraken. Een van die momenten was het plotseling overlijden van haar voorzitter, dr J. C. de Moor. Deze had ook de bidstondpreek voor de synode geleid. Tekst van de preek was 2 Corinthiërs 13:8: „Want wij vermogen niets tegen de waar-

Kerkelijk leven

Pressiegroepen?

In het kerkblad voor Overijssel, Gelderland en Utrecht van 14 oktober j.l. lees ik in een artikel van Ds. G. Hagens dat prof. J. Kamphuis gerept heeft van „kerkelijke pressiegroepen, die de invloedrijke posten zoeken”.

Ds. Hagens schrijft daarbij dat hij de waarschuwing ter harte neemt, maar merkt voorts op dat een optrekken tegen pressiegroepen de broederlijke niet verslindt.

Ik ben van deze taal van prof. K. erg geschrokken, maar ik reageer er niet op zoals Ds. H. dat doet afgezien van het in tweeder instantie door hem opgemerkt. Ds. H. wil de waarschuwing ter harte nemen, al verbindt hij daaraan nog een behartigenswaardige opmerking. Ik ben ervan geschrokken omdat uit de woorden van prof. K. onmiskenbaar blijkt welk een diep wantrouwen in zijn hart wortel geschoten heeft.

Waar zijn ze toch, die pressiegroepen, groepen die druk willen uitoefenen in een bepaalde richting en die beogen op die manier iets erdoor te drukken? Is er een min of meer vaste groep in ons kerkelijk leven die iets beoogt en daartoe de krachten verenigt? Een groep die iets beoogt wat prof. K. niet welgevallig is? Is er een min of meer vaste groep die poogt de invloedrijke posten te bezetten? Wat zijn dat eigenlijk in het kerkelijk leven: invloedrijke posten? Zijn dat functies aan de hogeschool der kerken? Zijn dat plaatsen in de kring der curatoren? Zijn het bepaalde predikantsplaatsen? Zijn het plaatsen in meerdere vergaderingen? Die laatste „posten” kunnen trouwens moeilijk posten genoemd worden, want meerdere vergaderingen zijn maar van tijdelijke aard.

Mij is niets bekend van pressiegroepen of iets dergelijks en, neem me niet kwalijk, ik heb m'n ogen niet in m'n zak. Maar er kan mij iets ontgaan zijn en daarom zou ik graag opheldering willen hebben.

Van invloedrijke posten gesproken: prof. K. heeft wat dat betreft niet te klagen. Hij zit in de redactie van De Reformatie, hij bekleedt de leerstoel voor kerkgeschiedenis en kerkrecht, die hij, hoe bevreemdend dat destijds ook mocht wezen, gaarne bezet heeft. Het hoogleraarschap, en speciaal dat in kerkgeschiedenis en kerkrecht, speelt, ondanks alles wat we voorheen hebben meegeemaakt, nog steeds een belangrijke rol op de meeste vergaderingen der kerken. En prof. K. schroomt niet ook die rol te spelen. Bovendien pleegt de hoogleraar in het kerkrecht nog al eens zowel gevraagde als ongevraagde adviezen te geven. Neen, prof. K. heeft beslist niet te klagen.

En nu zou ik wel eens willen weten wie het zijn die bepaalde mensen op „invloedrijke posten” willen brengen, en ook wie de mensen zijn die zulke „posten” zouden willen bezetten.

Pressiegroepen? Vindt prof. K. het afkeurenswaardig, spreekt hij ook dán van een „pressiegroep”, wanneer een groep gemeentelieden zich keert tegen een kerkeraad, die geen oorzaak van „nadenken” (wantrouwen) ziet in de onderteekening van de „Open Brief”, en wanneer zo'n groep, indien de kerkeraad zich niet laat dwingen, zich van die kerkeraad losmaakt en apart gaat vergaderen? Ik vrees dat prof. K. in zulk een geval eerder van „reformatie” zal spreken. Hijzelf heeft indertijd openlijk opgeroepen tot breken met kerkeraden. Hij is ook niet werkeloos gebleven in de scheuring in Kampen: hij was de eerste die vooringing voor de afgescheiden groep in de Hanzestad. Hij was het ook die een speciaal attest van de curatoren wilde hebben omtrent zijn onderwijs in de kerkgeschiedenis. Dat heeft wel iets weg van: de curatoren als pressiegroep onder leiding van prof. K.

Neen, prof. K., ik laat me door u niets wijs maken over pressiegroepen. En wanneer u inderdaad iets weet in dat opzicht, dán voor de draad er mee. Ik laat me door u niet waarschuwen, ik neem uw waarschuwing niet ter harte, zoals Ds. H. belooft te zullen doen. Ik laat me niet meeslepen door campagnes als in de dertiger en in het begin van de veertiger jaren gevoerd werden. Toen klonk: erger dan vóór Assen, baardeloze knapen, groepsvorming, actievoering ter bezetting van hoogleraarsposten etc. Wat zulke dingen betreft laat ik me niet zenuwachtig maken en in de war brengen.

Ik word wél zenuwachtig en ik raak wél in de war van allerlei dingen die tegenwoordig gebeuren en die evenzovele slagen zijn in het gezicht van het gebeuren van 1944: het aan kant zetten van uitdrukkelijke afspraken die in de kerkenordering gemaakt zijn, het schorsen van dienaaren des Woords zonder dat daar genoegzame reden voor is, het haastig wegllopen bij een kerkeraad vandaan.

Dat is dan „nog maar” de kerkenordering. Boven haar staat de Schrift. En de Schrift wijst andere wegen. Zij verwerpt, zij verfoeit hartgrondig de geest van: ik ben van Paulus, ik van Apollos etc., de geest van: ik ben van Kamphuis, ik van Veenhof etc. Partijgeest is een vloek in de kerk. Partijgeest is in de veertiger jaren aan het woord geweest. Partijgeest neemt nú hand over hand toe. En de Schrift spreekt gans anders. Zij spreekt van de liefde die lankmoedig is en goedertieren, niet afgunstig, van de liefde die alle dingen bedekt, gelooft, hoopt en verdraagt. Zij zegt: Broeders, zelfs indien iemand op een overtreding betrapt wordt, helpt gij die geestelijk zijt hem terecht in een geest van zachtmoedigheid, ziende op uzelf; gij mocht ook eens in verzoeking komen. Verdraagt elkanders moeilijkheden; zó zult ge de wet van Christus vervullen. Zij zegt: Mijn huis zal een bedehuis genaamd worden voor alle volkeren, neen niet alleen voor Nederlanders, niet alleen voor vrijgemaakten. Zij zegt: In het huis mijns Vaders zijn vele woningen.

Gods huis is ruim, er is veel plaats. Voor allerlei mensen. Er is tenslotte maar één voorwaarde: 't Moeten mensen zijn die weten te bidden: o God, wees mij zondaar genadig. Mensen die weten geen helper te hebben dan God alleen, dan Jezus alleen. Kamphuis moet mij niet zalig maken en Veenhof moet mij niet zalig maken. Dat moet Jezus doen. Hij kan het en Hij wil het. Als ik maar bereid ben om Zijn Evangelie aan te nemen.

Dat Evangelie voor zondaren wil ik horen. Ik wil het Evangelie horen van de overspelige vrouw, welke niemand der omstaande „kerkelijke heren” durfde veroordelen, en die van Jezus te horen kreeg: Dan veroordeel Ik u ook niet, ga heen en zondig niet meer. Ik wil horen dat God liefde is. Neen, niet dat God — vergeef me de uitdrukking — een goeie ouwe baas is, die alles wel goed vindt, die alles wel over z'n kant laat gaan. Maar dat God liefde is, één en al liefde, ten opzichte van Zijn volk. En dat Hij barmhartig is en genadig, lankmoedig en groot van goedertierenheid. Ook, dat ik Hem moet vrezen, maar dan vrezen in de schriftuurlijke zin van het woord. En bij dat vrezen behoort ook, dat ik snel moet zijn om te horen, maar langzaam tot spreken en langzaam tot toorn. Er behoort bij dat ik naar m'n broeder moet luisteren en niet haastig moet zijn om hem te veroordelen. Er hoort bij dat ik zachtmoedig moet wezen. En nog zoveel meer.

Er hoort níét bij dat ik in wantrouwen in het publiek ga spreken van „pressiegroepen” zonder man en paard te noemen. Er hoort níét bij dat ik verdenkingen koester met betrekking tot het willen bezetten van „de invloedrijke posten” (die in

heid, maar voor de waarheid". Wie na veertig jaren deze preek nog eens leest kan zich aan de indruk niet ontworstelen, dat de voorganger in de Asser bidstond — een overigens integere figuur! — voor zich reeds vonnis had gestreken. Plotseling stierf hij, toen deze langdurige synode haar werk nog maar nauwelijks was begonnen. Hij werd vervangen op die plaats door de oude, wijze, even integere predikant van Vreeland ds K. Fernhout. De synode van Assen heeft over Genesis 3 — niet over de hoofdstukken 1 en 2! — een aantal leeruitspraken gedaan. Ze komen hierop neer dat hetgeen ons in dat hoofdstuk verhaald wordt van de boom der kennis des goeds en des kwaads, van de boom des levens, van de slang en haar spreken, in de eigenlijke of letterlijke zin moest worden verstaan, en dat we hier te doen hebben met zintuigelijk waarneembare werkelijkheden. De bedoeling dezer uitspraken was duidelijk. De door dr Geelkerken geopperde mogelijkheid dat we in het verhaal van de zondeval en met name in de genoemde bijzonderheden te doen konden hebben met een 'hogere werkelijkheid' dan de onze, werd afgewezen.

Dr Geelkerken afgezet

Van doctor Geelkerken werd instemming met deze leeruitspraken gevraagd. Hij weigerde. Daarop werd hij als predikant van Amsterdam-Zuid door de synode geschorst. De kerkeraad van A'dam-Z. verwierp deze schorsing en ds Geelkerken ging gewoon door met zijn werk. Daarop volgde zijn afzetting door de synode. Met de afzetting van die leden van zijn kerkeraad, die de schorsing van hun predikant verwierpen, trad een tweede aspect van de zaak naar voren. In het kerkrecht, dat sedert de doleantie in de Gereformeerde kerken was geleerd en volgens art. 79 van de kerkorde kwam het initiatief tot schorsing en afzetting van een predikant niet toe aan enige 'meerdere vergadering', doch uitsluitend aan diens kerkeraad. Hetzelfde gold voor ouderlingen en diakenen. Op dit punt ging de praeadviseur der synode, dr H. H. Kuyper, overstap en de synode volgde hem.

De volgelingen van dr Geelkerken, tot wie ook de toen nog jonge predikanten J. J. Buskes en E. L. Smelik behoorden, en de oudere ds H. C. van den Brink, vormden de Gereformeerde kerken in hersteld verband, kortweg het H.V. genoemd, een kerkverband dat zich na de laatste oorlog oploste in de Ned. Herv. Kerk, nadat meerderen individueel reeds tot deze kerk waren overgegaan, o.a. ds Buskes.

Bindend

De uitspraken van de generale synode werden bindend verklaard voor de ambtsdragers in de Gereformeerde kerken. Van de kandidaten die praeparatoir door een classis werden geëxamineerd, werd instemming met 'Assen' gevraagd.

Menigeer zal dat alles vanzelfsprekend vinden. Mede door de loop der latere gebeurtenissen heb ik mij in latere jaren afgevraagd: Had dat niet anders gekund? Was het nu niet mogelijk geweest, dat die synode in haar uitspraken niet meer zou gedaan hebben dan het afpalen van een weg zonder daaraan terstond schorsing en afzetting te verbinden? Als zij nu eens zou gezegd hebben: „naar ons oordeel dient Genesis 3 aldus te worden verstaan”, en als zij er nu eens bij de kerken en haar ambtsdragers op zou hebben aangedrongen: Broeders, houdt u daaraan? Dan hadden alle verdere discussies over Genesis 3 zich binnen dat raam hebben kunnen bewegen. En men had verder een afwachtende houding kunnen aannemen.

Assen voorbij

Intussen: Assen is thans in de synodale kerken voorbij. Schokkend was dat bericht uit Lunteren niet. Want Assen was als bindende kerkelijke leeruitspraak reeds lang ter ziele. Het was alleen nog niet begraven. Dat is thans geschied. Het heeft wat lang geduurd, maar het was al jaren in de pen. Het kostte blijkbaar ook een beetje moeite een goede begrafenisliturgie te vinden. Thans is het zover. Assen is ter aarde besteld. Als ik een beetje ondeugend mag zijn: Assen is verast.

Niet schokkend. Van de kandidaten werd al lang niet meer instemming met de Asser besluiten gevraagd. Ook niet in de vrijgemaakte kerken. Ik kan mij niet herinneren dat dat na de vrijmaking op één classicaal examen is geschied.

Daar komt nog iets bij. Wat er door theologen in de synodale kerken over de eerste hoofdstuk-

ken van Genesis zo al is gepubliceerd laat de preekcoupure, waarop dr Geelkerken destijds door broeder Marinus werd aangeklaagd, vèr achter zich. Dr Geelkerken heeft nimmer een historische staat der rechtheid, een daarna gekomen historische zondeval, de historiciteit van Adam en Eva als onze voorouders, de plaats van de historische Adam als „de eerste Adam” geloofchend. Deze zaken staan thans alle op de helling en worden publiek betwijfeld of geloofchend. In die situatie bestond 'Assen' nog slechts als een geraamte. Of zoals men het wel gaarne uitdrukt: Assen functioneerde reeds lang niet meer. En de opruiming van dat skelet was slechts nog een zaak van zindelijkheid.

Assen en wij

Over het feit dat de synode van Lunteren 'Assen' aan de kant zette, moeten wij ons maar niet al te druk maken. Niet het feit van deze terzijdestelling moet ons belang inboezemen, maar de geest waarin, de beweegredenen waarom dat geschiedde. Men wil daar ruimte. Ik ook. Het is maar de vraag waarvoor men ruimte vraagt. Dát is de zaak.

En dan is het goed er op te letten, dat er vandaag heel wat anders aan de orde is dan in 1926. Toen sprak dr Geelkerken in een preekcoupure bijna terloops over Genesis 3. Daar bleef het bij. Later, ook terloops, kwam de historiciteit van Job aan de orde, de ezelin van Bileam ook. Maar het geding bleef bij Genesis 3. Het ging in Assen niet over Genesis 1 en 2, niet over de Schrift als geheel. Over de eerste hoofdstukken van Genesis deed Assen geen uitspraak. En die over Genesis 3 hebben zeker betekenis voor de aan de orde zijnde kwesties, máár het zijn en blijven uitspraken, die mede bepaald werden door de wijze waarop zij door Geelkerkens preekcoupure aan de orde kwamen. Wij kunnen de veel bredere vragen omtrent de Schrift met een verwijzing naar de Asser leeruitspraken niet afdoen. Er is veel meer aan de orde, en het is op andere wijze aan de orde. Na Barth is Bultmann en zijn anderen op het kerkelijk en theologisch schouwtoneel verschenen. De ethische richting, die Geelkerken ten dele, Barth, die de jongere tijdgenoten van Geelkerken begon te beïnvloeden, zijn verleden tijd. En je kunt in een totaal nieuwe situatie niet eenvoudig op oude leeruitspraken terugvallen. Hoe ongelukkig een generale synode (R'dam-Delfsh.) enige jaren geleden met de Vijf artikelen tegen de Remonstranten manipuleerde, heeft ds K. Doornbos nog onlangs in zijn mooie boekje over de dortse synode aangetoond, n.l. in de zaak-Beverwijk (blz. 121-122). En de schrijvers van de Open Brief hebben deze zaken ook breder gezien. Tussen de synodale kerken en ons liggen niet alleen de wijze waarop men ginds het oecumenische vraagstuk heeft aangepakt, (aansluiting zoeken bij de Wereldraad), maar ook de vragen van het gezag der Schrift, van de gehele Schrift.

En daarom stare men zich op Assen niet blind. Het is jammer dat onder ons deze zaken maar traag of nauwelijks op gang komen. Zouden zij werkelijk op gang komen dan zou spoedig blijken dat de fronten bij dat gesprek heel anders liggen dan bij de kwesties rondom de Open Brief, de doorgaande reformatie en dergelijke. Laat ik het maar eens zo zeggen: als onze vrijgemaakte kerken vandaag breken op de Open Brief enzovoorts, dan zit men straks aan weerskanten van de breuklijn met de kwesties rondom de Schrift en met name rondom de eerste tien hoofdstukken van Genesis.

Geloof en theologie

En dan zal nog wat anders blijken. Dit: dat de spanningen, die reeds nu ons kerkelijk leven gevangen houden zich bewegen om twee polen: die van het geloof en van de wetenschappelijke theologie.

Voor het geloof staat de vraag van het Schriftgezag eenvoudig: de gelovige buigt voor de Schrift. En juist in zijn dagelijkse omgang met de Schrift doet hij dat gezond. Hij werpt geen vragen op, die de Schrift hem niet opdringt. Hij laat zich door de Schrift onderwijzen, terechtwijzen, troosten, zonder dat hij zich rekenschap geeft van de vragen: waarop rust nu eigenlijk de macht, die de Schrift oefent over mijn hart en mijn leven? Dat de Schrift het door de Heilige Geest ingegeven Woord van God is rust voor hem niet op een organische of mechanische inspiratietheorie, trouwens op geen enkele theorie, maar het staat voor hem vast omdat de Schrift zelf zich met autoriteit aandient: „Zo spreekt de HEERE”. Hij ontdekt bij het lezen van Het Boek:

dit Boek kent mij en de God van dit Boek kent mij. Hij is waarlijk zo onnozel niet te denken dat dat Boek met zijn boodschap gekomen is om hem te leren dat slangen en ezelingen spreken (al hebben die eens gesproken met menselijke stem) maar dat de God en Vader van onze Here Jezus Christus, de God der apostelen en profeten, door Christus de God en Vader van een volk geworden is, en dat hij krachtens de belofte van die God tot dat volk mag behoren door het geloof; dat de Schepper en Wetgever des hemels en der aarde in Christus ook de Verlosser der zijnen is en dat Hij ons door zijn Geest en Woord leidt op de eeuwige weg. Die God vertelt in de Schriften, dat de zonde niet uit Hem is. Hij is een Licht, en het Licht en geen duisternis is in Hem — maar de zonde is door één mens in de wereld gekomen en zo is ook de rechtvaardiging gekomen, Rom. 5 : 19, en gelijk de dood is door een mens zo is ook de opstanding der doden door een mens. 1 Cor. 15 : 21. Kortom door de Schriften worden alle gelovigen onderwezen „van de weg, die zij hebben te verkiezen”. Psalm 25.

Door de Schriften.

Niet door de wetenschappelijke theologie.

Zij heeft voor het geloof en in de vergadering der gelovigen generlei gezag. Zij kan, als zij een rechte theologie is, aan de gemeente en haar ambtsdragers kostelijke diensten verlenen voor de vertaling en het verstaan van de Schrift, voor de kennis van de geschiedenis der kerk en haar worsteling om het haar toebetrouwde pand. Maar dat blijft dienstbetoon van de theologie beoefende leden der gemeente, dienstbetoon en geen heerschappij. En als de theologie een rechte theologie is dan begint zij bij het geloof der gemeente, bij wat de Vader voor de wijzen en de verstandigen verborgen heeft en aan de kinderen geopenbaard; zó is geweest zijn welbehagen.

Nu neemt de theologie, daarvoor is zij een van de wetenschappen, afstand van haar veld van onderzoek, zoekt zij naar de structuren van de kerk, haar geloof, haar belijdenis, haar inrichting, de Schrift en de openbaring van God door de Schriften. En in dat wetenschappelijk bedrijf rijzen vragen, waar de gemeente niet aan toekomt. Met de resultaten van haar onderzoek mag en moet de theologie de gemeente dienen, zij heeft haar niets te decreteren en zij heeft de gemeente die resultaten te bieden niet in de vaktiaal der wetenschap, maar in de taal van het geloof, de taal der Schriften en zij heeft die resultaten met de Schrift zelve waar te maken: zij blijft de enige regel des geloofs.

En de theologie heeft niet het recht zich als de uitlegster der Schriften op te werpen. Ook niet kwesties van de wetenschap, de wetenschappelijke theologie in de gemeente te werpen. Heeft zij ontdekt dat de kerk, de vergadering der gelovigen, de Schriften op een of meer punten niet recht heeft verstaan, dat kàn, of dat vreemde inluipsels zich met haar geloof hebben vermengd, dan dient zij dit met de Schriften te bewijzen.

De kansel is geen kathedraal, de academische kathedraal geen kansel, de school der wetenschap geen kerk en de gemeente geen academie.

Deze dingen dienen we in het oog te houden bij de zaken rondom de eerste hoofdstukken van Genesis en heel het Schriftgezag. Wie academische kwesties opwerpt in de kerk bederft haar en wie met kerkelijke machtspreuken de theologie de weg wil voorschrijven bederft háár ook.

De tijd stelt beiden zijn eisen.

Aan de kerk de taak het geloof dat aan de heiligen overgeleverd is, dat is het Woord Gods der heilige Schriften in de nieuwe tijden te bewaren. Dat doende sterkt zij ook haar leden, die in de wetenschapsbeoefening een levenstaak vinden, voor hun werk.

Aan de getrouwe theologie de taak in onderwerping aan de Schriften de valse theologie te ontmaskeren en te weerstaan.

Daartoe hebben beiden een rijker fonds dan de synodebesluiten van Assen. Zij hebben beiden de Schrift, het profetische Woord, dat zeer vast is; „en gij doet wel als gij daarop acht hebt als op een licht, schijnende in een duistere plaats, totdat de dag aanbreekt en de morgenster opgaat in uw harten”.

De betrekkelijkheid van een synodale uitspraak

Het verloop van de historie toont de betrekkelijke betekenis van een synode-uitspraak. We bedoelen niet dat zij binnen de kerk niet zou gelden. Het tegendeel is waar. Wie geroepen is in de kerk te leven houde zich aan haar. Maar met zulke uitspraken is ieder, die bijvoorbeeld in de

theologie of wijsbegeerte of andere wetenschappen met de vragen van zijn vak en de confrontatie van die vragen met zijn Schriftgeleef in aanraking komt niet afdoende, let wel: niet afdoende geholpen. Want zijn geloof rust niet in enige kerkelijke uitspraak, maar in de Schrift. Niet: de synode heeft gesproken en de zaak is afgedaan; maar: Gods Woord heeft gesproken en daardoor is de zaak beslist.

Kerk en school

Als er ergens iets mis gaat is het altijd zaak naar de oorzaken te zoeken. Er gaat iets mis. In de kerken en aan haar Theologische Hogeschool. We denken daarbij aan de attestenkwestie. Elk student, die om toelating tot de Theologische Hogeschool vraagt, of toegang vraagt tot enig schoolexamen, dient onder meer een attest van zijn kerkeraad te overleggen, van die Gereformeerde kerk, tot welke hij behoort.

Reeds hier kan men de vraag opwerpen of zulk een bepaling juist is.

De school geeft onderwijs en neemt examens af, examens waarvan een gunstige uitslag geen enkel kerkelijk recht verleent, doch waarvan het resultaat uitsluitend betekenis heeft voor de academie. De student, die met goed gevolg propaedeutisch examen deed, ontvangt de bevoegdheid de theologische colleges te volgen; de man die slaagde voor het candidaatsexamen heeft het station gepasseerd dat hij passeren moet om te komen tot de doctorale studieën; wie doctoraal examen aflegde mag de titel doctorandus voeren en zich voorbereiden voor de promotie.

Kerkelijke gevolgen hebben deze examens niet, rechten in de kerk vertonen deze titels niet.

Wie aan de hogeschool de candidaatstitel haalde is candidaat aan de school, niet in de kerk. Slechts geeft de titel hem het recht zich te melden voor het praeparatoir examen bij zijn classis. Het behoort niet, het mag. Maar de bul verplicht de kerken tot niets. Zou de candidaat geen gunstig attest van zijn kerk verkrijgen, dan is de classis in het geheel niet verplicht hem te examineren. En de classis heeft het volste recht een candidaat der school niet te maken tot candidaat voor het ambt.

Deze vrijheid heeft de Hogeschool tegenover de kerk. Zij heeft het recht iemand niet toe te laten, iemand geen toegang te geven tot de examens, iemand met een vriendelijk consilium abeundi, de raad om heen te gaan, te adviseren de studie te staken, of aan een student het rode paspoort te geven en hem heen te zenden.

Dat zijn, alles binnen de reglementen voor de school, de rechten der hoogleraren.

Maar zij hebben niet het recht zich te bemoeien met de interne zaken der kerken.

Dat doen zij thans.

Uitvoering gevende aan het bekende attestbesluit hebben zij aan tenminste één student de toegang tot een examen geweigerd. Bedoelde student legde hun voor dat examen o.a. een attest voor van de Gereformeerde kerk van Kampen. Gevolg gevend aan hun eigen besluit verlangden zij, dat de bedoelde student zich aan een nader onderzoek betreffende zijn confessionele trouw zou onderwerpen. Deze weigerde dat; aan de reglementaire bepaling van het indienen van een attest zijner kerk had hij voldaan; hij wenste er niet aan mede te werken zijn eigen door zijn kerkeraad betuigde confessionele trouw en de betrouwbaarheid zijner opzieners in twijfel te laten trekken.

Gevolg: deze student werd niet toegelaten tot het examen.

Let wel: een attest van de Gereformeerde kerk van Kampen, in cassicaal verband levende met de kerken van de classis Kampen, een kerk die kerkordelijk vertegenwoordigd is op de generale synode van Amersfoort-West werd niet als een betrouwbaar attest aanvaard.

Voegt men daarbij dat een student, die een attest overlegde van de gemeenschap Van Dijk/Gritter zonder meer tot hetzelfde examen werd toegelaten, dan weet men welk spel thans door vier van de vijf hoogleraren wordt gespeeld.

Een kerk, die behoort tot de kerken, die de Theologische Hogeschool onderhouden, is, tegen de uitspraak van de classis Kampen in, onbetrouwbaar verklaard.

En een aantal broeders, die naar het oordeel dezer classis zich aan onkerkelijke actie schuldig maakten, wordt aan de school als de raad van Kampens Gereformeerde kerk erkend, de attesten van een buiten het verband staande groep worden betrouwbaar verklaard.

Hier worden kerkzaken en schoolzaken verward. Hier leggen mannen van de school hun

vermeend gezag in de schaal in de zaken van de kerken.

Hier is een woord van protest gepast.

De hoogleraren der School oefenen over leden van de kerken, die deze school onderhouden gewetensdwang.

Men neme er tenslotte goede nota van dat we er niet aan denken van de hoogleraren te eisen dat zij kandidaten uit hun eigen kerkelijke kamp de toegang tot de examens zouden weigeren.

Maar wèl, dat zij van hun positie geen misbruik maken. Zij hebben de loop der kerkelijke zaken maar af te wachten.

Kerkelijke zaken worden niet aan de school, niet door de hoogleraren, niet door curatoren, doch door de kerken zelve beslist.

Synodaal worden?

Voor 14 dagen schreven we enkele kleine stukjes over „de situatie”. Tussen twee haakjes: Wie helpt ons van dat woord eens af? Nog liever: wie helpt ons van „de situatie” zelf eens af? Maar onder die korte stukjes was er één, onder het kopje 'Onbegrijpelijk', waarin ik schreef niet te begrijpen dat er onder ons broeders zijn, die spelen met de gedachte van een individuele of masale overgang naar de synodale kerken.

Dat begrijp ik niet.

Of liever, begrijpen doe ik dat wèl. Er zijn er onder ons die wat er in de vrijgemaakte kerken gebeurt moe zijn. Ze zijn soms ook moe. Lichamelijk moe: er lopen mensen, mannen en hun vrouwen, rond met ernstige klachten. Psychisch moe: hun zenuwen dreigen het te begeven. Mentaal moe: zij kunnen hun werk maar moeilijk meer aan. Ze zijn soms ook geestelijk moe: van hun geloof wordt veel gevegd. En in zulke omstandigheden moeten we met elkander veel geduld hebben, voor elkander veel begrip hebben en elkander helpen. Die hulp betekent soms ook dat we elkaar vriendelijk zeggen: dat moet je niet doen! Dát heb ik in bedoeld artikeltje gezegd.

Op dat stukje ontving ik enkele scherpe reacties.

Ook dat kan ik verstaan.

Maar het bewijst dat hetgeen ik schreef nódig is.

Niet synodaal worden.

Dat zeiden ook de schrijvers van de Open Brief.

Zij hebben tot de broeders en zusters van de Tehuisgemeente gezegd: dát moet ge niet doen.

Zij schreven: hoe de vrijmaking ook door sommigen onder ons is misduid, zij was een goede zaak. Wij kunnen daarin een goed geweten hebben voor de Here, wij zijn gehoorzaam geweest aan zijn geboden, en daarin prijzen wij onszelf niet: dat is ons toen gegeven, door de Heilige Geest in ons gewerkt.

Zij hebben gezegd: toen de anderen in de twisten van vóór de vrijmaking grepen naar het wapen van de kerkelijke tucht zijn we uiteengegaan om 's Heren wil.

Zij hebben betuigd: wij begeren niet de loslating van ons vrijgemaakt kerkelijk leven.

Zij hebben tot de broeders en zusters van de Tehuisgemeente gezegd: Ge spreekt met de synodalen. Wilt U vooral de twee grote zaken waar het thans om gaat daarbij goed in het oog houden: de aanpak van het oecumenische vraagstuk en het Schriftgezag. Men proeft hier de zorg van de Open-Brief-schrijvers over de toenemende begeerte in synodale kring zich aan te sluiten aan de Wereldraad, hun zorg om de wijze, waarop daar „van hoge plaatsen”, op kansels en katheders en in de pers over de Schrift gesproken wordt.

En tenslotte hebben zij er op gewezen dat de

kerkelijke eenheid der ware christgelovigen slechts in het blijven in de waarheid mag worden beleefd.

Nu zijn vele ondertekenaars van deze Open Brief in moeilijkheden geraakt. Een van hen geschorst. Een ander als valse herder aangeklaagd. Een derde van de synode heengezonden. Plaatse-lijke kerken verscheurd. Dienaren des Woords in moeilijkheden gekomen, als ze niet luide de Open Brief veroordeelden.

Is het nu tegenover die broeders trouw om midden in de strijd, die wij met en voor hen strijden, te spelen met de gedachte de wijk te nemen naar de synodale kerken? Dat kan toch niet?

Verblijvende Open Brief

Een aantal verontruste hervormde predikanten heeft in een Open Brief zijn verontrusting uitgesproken over de gang van zaken in de nederlandse hervormde kerk na de tweede wereldoorlog. Onder hen bevindt zich de bekende dr K. H. E. Gravemeijer, emeritus predikant van Den Haag, de man, die destijds aan de wieg van de nieuwe hervormde kerkorde heeft gestaan.

Hun brief richt zich met name tegen de bovendrijvende stroom der midden-orthodoxie, „die brede stroming in ons kerkelijk leven, die een vermenging is van confessionalisme, barthianisme en vrijzinnigheid”, welker prediking „arm en kleurloos” is, en volgens welke de genade niet meer bijzonder, doch algemeen is.

Men kan dankbaar zijn dat deze stem klonk.

En laat het gebed opgaan tot de Here, dat Hij door zijn Heilige Geest krachtig moge werken, de handen der bezwaarden in de hervormde kerk, van degenen, die voor de Schrift als het geopenbaarde Woord Gods in de synodale kerken blijven buigen, voor al degenen, die de verschijning van onze Here Jezus Christus liefhebben.

Wie weet... de Here mocht het wenden!

Wij leven in dagen van kerkelijke afbraak en verscheuring. Het doet denken aan Jeremia 45: „Wat Ik gebouwd heb breek Ik af en wat Ik geplant heb ruk Ik uit”. In zulke voor de HEERE verdrietige dagen moeten wij voor onszelf maar niet „grote dingen zoeken”.

Maar zou de Here misschien bezig zijn voor de verstrooide christgelovigen wat nieuws te brengen? Niet een kerk, die weer glorieert in eer en aanzien en macht, maar een gemeente, die door en rondom het volle evangelie van Christus, bij Woord en sacrament vergaderd, „te Jeruzalem vertroost” (Jes. 66 : 10-12), zoutend zout in de wereld, de komst des Heren verbeidt?

Deze Open-Briefschrijvers hebben ook aan ons gedacht, aan het „volk Gods”, dat in Afscheiding en Doleantie, maar ook in kleinere kerken, groepen en kringen de historische volkskerk verlaten heeft, om toch ergens een geestelijk dak te vinden, waaronder het „met de troost en tucht van het levende Woord Gods kon leven”.

Laten wij denken aan hen.

En met hen bidden: „Is het niet meer dan tijd, om in een nieuw besefte afhankelijkheid vurig te bidden om de vervulling van de Pinksterbelofte? Is er niet een zuchtende Gemeente, die zeer klein en als tot niet schijnt gekomen te zijn door de toenemende druk der wereld, en die hunkerend uitziet naar een troostend réveil der ware prediking?”

Kom, Schepper, Geest! Bezoek Uw kerk met al het heil van Christus' werk.

G. Visee.

N.B. Bedoelde Open Brief is verkrijgbaar bij de Uitgeverij Korthuis, Marnixstraat 16, 's-Gravenhage.

Arbeidsroeping en werkstaking

(Slot)

Er is een stakingsproblematiek, maar die problematiek geldt alleen voor mensen, die er mee worden geconfronteerd en daarbij morele en ethische normen in acht willen nemen. Tot deze mensen reken ik ook — dus beslist niet alleen — de gelovige christenen.

Voor de anarchist Domela Nieuwenhuis eerst, de syndicalistische vakbond later en de Eenheids Vak Centrale van kort na '45, bestond er geen stakingsprobleem.

Zij bedreven met enthousiasme de stakingsgymnastiek. De arbeiders moesten, door middel

van werkstaking als machtsmiddel, proberen te halen wat er maar te halen was.

Voor Klaas Kater en zijn serieuze medestanders was er ook geen stakingsprobleem. Vanuit zijn opvatting over het gezag van de patroon, moest hij elke werkstaking als revolutionaire gezagsaantasting verwerpen.

In het steriele en schematisch denken van de broeders die het „arbeidsgebod” alle sociale verhoudingen laten overlappen is geen plaats en geen mogelijkheid voor werkstaking. Staken is „niet werken”, dus in strijd met het arbeidsgebod. Geen enkel probleem: het stempel „zonde” wordt er op gedrukt.

Als er bij deze broeders van problematiek sprake is, betreft het niet de staking, maar de moeilijkheid om hun afwijzing vanuit de Bijbel te funderen. De gevolgde methode is dan, dat er rond de geponeerde afwijzende stelling losse Bijbelteksten in slagorde worden opgesteld. Deze methode heeft — en het is proefondervindelijk bewezen — meestal succes. Immers: 'n stelling zonder meer kun je vrijmoedig bestrijden, maar voor die Bijbelteksten er om heen heeft de doorsnee kerkmens toch wel respect. Vooral als zij zijn gerecruiteerd door vakmensen, in casu, predikanten.

Voor de christen, die eenvoudig wil leven naar uitwijzen van de Schrift, bestaan er wel problemen. En zij worden levensgroot als hij bij de werkstaking betrokken is of wordt.

Neen; die problemen zijn er niet als het om beoefening van de revolutionaire stakingsgymnastiek gaat. Daar doet hij niet aan mee en trotseert moedig de verachting van zijn wél stakende collega's.

Ook als een staking contractbreuk inhoudt, zal geen gezond denkend mens deze goedkeuren en steunen.

Ik heb, vele jaren geleden, een staking mee-gemaakt, waarvan ik het motief — in het vakjargon spreekt men dan van „stakingsparool” — nog wel gerechtvaardigd vond. Het tijdstip van de staking was echter gekozen, toen duizenden tonnen aan bederf onderhevige grondstoffen waren ingekocht en in lichters en kasten voor de wal lag. Het stakingsparool was gerechtvaardigd maar hier was het niet het aspect van de rechtshandhaving maar het motief van de macht het zwaarst. Ook zo'n staking is op ethische gronden te veroordelen. Zo zijn er vele stakingen geproclameerd en gevoerd, die, hoe begrijpelijk en verklaarbaar, toch ethisch niet te verantwoorden waren.

De problematiek van de werkstaking kan niet in enkele strakke formuleringen en stoer, principiële schijnende stellingen worden gevangen en opgelost.

Daarvoor is het maatschappelijk- en het bedrijfsleven te genuanceerd.

Toegegeven zeggen de minste van mijn principiële broeders: U denkt over de werkstaking anders dan wij, maar de politieke staking, de z.g. wilde staking en de staking in voor het maatschappelijke leven vitale bedrijven is toch wel „Zonde”. Weer zeg ik: voorzichtig a.u.b.!

Was de spontane februaristaking geen dapper en Bijbels verantwoord protest tegen de duivelse jodenprogroms en onderdrukking van de Duitse bezetter?

Toch was dit voor 100% een „wilde” en een „politieke staking”.

Een staking in vitale bedrijven zou zonder meer zonde zijn? Waren de dappere stakende spoorwegmannen, die hun leven en in ieder geval hun vrijheid op het spel zetten overtreders van het arbeidsgebod en ontrouw aan de arbeidsroeping.

Toch is en blijft staking zonde; zegt gij.

Dan heeft onze dappere Koningin Wilhelmina en haar onverschrokken calvinistische minister president, Gerbrandy een grote schuld op zich geladen, toen zij de spoorwegmannen tot staking opriepen.

Ik zou, op grond van 'n halve eeuw ervaring, een reeks van stakingen kunnen geven, waarvan ieder gezond mens zou erkennen dat zij gerechtvaardigd, geoorloofd en dus verplicht waren.

Maar deze summere opsomming van stakingen en hun motieven, (parolen) zal wel duidelijk hebben gemaakt, dat het dwaas en zeker niet van inzicht getuigend is als er over de werkstaking ongenueanceerd gesproken en geoordeeld wordt. Juist dat kennelijk gebrek aan inzicht in de juiste verhoudingen is oorzaak, dat de met Bijbelteksten omzoomde anti-stakingsstellingen onhoudbaar zijn.

Wat die Bijbelteksten betreft kan gesproken van slordig Schriftgebruik ten eigen bate; wat de geponeerde stellingen betreft: gemis of zelfs het ontbreken van enige kennis over zaken die besproken en veroordeeld worden.

Tenslotte: ondanks deze kritische kanttekeningen heb ik toch grote waardering voor het rapport.

Inzoverre zij het voorontwerp inzake stakingsrecht afwijst en zich duidelijk keert tegen het standpunt en streven van de in de grote Vakcentrales georganiseerde arbeidsvakorganisaties, sta ik achter het rapport en haar conclusies. Minder content ben ik met de totaalstrekking van paragraaf 4. De gedachtengang en de formulering van deze paragraaf ligt mij te dicht

in de buurt van de zeer aanvechtbare opvattingen van ds. D. van Dijk.

Niet alleen wordt een strikt persoonlijke en bovendien verkeerd geïnterpreteerde opvatting over de arbeidsroeping tot uitgangspunt genomen, ook wordt de werkstaking, zeer eenzijdig, alleen beoordeeld en veroordeeld vanuit het machts-aspect van de werkstaking. Het meest belangrijke aspect, n.l. werkstaking als middel tot verkrijgen van sociaal recht en herstel van geschonden recht, blijft geheel onbesproken. Zo wordt het beeld van de werkstaking totaal scheef getrokken.

Misschien zijn er lezers, die mij verwijten, dat ik de stelling van de mogelijkheid tot stakingsplicht, niet compact in conclusies of stellingen heb geformuleerd.

Welnu; naar het zeggen der ouden: leringen (stellingen) wekken; voorbeelden trekken, heb ik gekozen voor de laatste methode.

Paragraaf 4 geeft, wandelend in de voetstappen van ds. van Dijk en A. Schilder een typisch staaltje van aanvechtbare stakingstheorie weg.

Daartegenover leek het mij gewenst om dezelfde zaak kritisch van de praktische en reële kant te benaderen.

Jac. Wijnands †

Ik ontken de waarde van goede theorieën geenszins. Zij zijn immers de richtlijnen voor het praktisch handelen.

Maar op aanvechtbare theorieën, die bovendien de gereformeerden bij de buitenwacht een kwade naam en faam bezorgen, heb ik het niet begrepen.

Vraagt ge waarom ik dan, tegenover de resolute afwijzing, opkom voor het recht en soms de plicht tot werkstaking.

Wel hierom: ondanks het feit, dat de werkstaking als machtsmiddel dikwijls is misbruikt, is zij voor mij toch in de eerste plaats het middel tot bereiking van sociale gerechtigheid, ook een middel tot herstel van geschonden recht. Ik zou het zo willen stellen: als in een werkstaking het machtsaspect domineert, laten wij dan uiterst kritisch zijn in de beoordeling van het stakingsparool. Echter, met volle overtuiging zou ik deelnemen aan een staking tot herstel van geschonden recht. In dat geval domineert het aspect van rechtsherstel. De andere zijde van de stakingsmedaille.

Volgens het rapport denkt ds. Van Dijk helemaal niet over dat aspect van rechtshandhaving resp. rechtsherstel, en wijst hij een andere weg: „Wanneer alle vreedzame middelen om in die verkeerde toestand verandering te brengen zijn uitgeput, zal de christen-arbeider het aan de HEERE moeten overgeven”.

Ja, ja; dus het onrecht maar laten voortbestaan. Zeer beslist wil ik hier niet spreken van „het recht des Heren”. Deze zinvolle en zwaar geladen uitdrukking is, vooral en helaas juist, in vrijgemaakte kring de laatste decennien zo

misbruikt en beduimeld geworden, dat het ons in het oordeel eens zal worden aangerekend.

De realiteit is, dat de arbeider die gemakshalve de aangeprezen weg van de minste weerstand volgt, zijn collega's daarvan de dupe laat worden. Want — en dit is ook een aspect van de werkstaking dat mij, als gelovig christen, bijzonder zwaar weegt — in die staking, die van staker altijd grote offers vraagt, sta ik als christen naast mijn ongelovige collega.

Dat is christelijke solidariteit en goed gereformeerd.

Hoewel er over werkstaking nog veel te zeggen zou zijn, moet ik toch eindigen. In de strijd voor sociale gerechtigheid en nieuwe maatschappijvormen, had de gereformeerde christen eigenlijk vooraan moeten staan. Een feit is echter, dat de gereformeerden vrijwel altijd ver achter liepen.

Wij kunnen dankbaar zijn, dat het instituut van de collectieve arbeidsovereenkomst zich in ons land gunstig heeft ontwikkeld. Dat heeft de klassenstrijd teruggedrongen, de arbeidsrust bevorderd en de werkstaking tot een zeldzaam voorkomend verschijnsel gemaakt.

Ondanks mijn grote en overwegende bezwaren tegen de centraal georganiseerde vakbeweging wil ik hen hierin eren, dat zij voor een groot deel verantwoordelijk zijn voor de gunstige en zegenrijke ontwikkeling.

Juist omdat ik in de centrale vakbeweging haar medewerking aan deze ontwikkeling van het instituut der c.a.o. waardeer, acht ik het juist, dat het G.M.V. zich positief keert tegen het streven van dezelfde vakbeweging, om het recht van werkstaking te monopoliseren in hun besturen.

Ik herhaal wat ik in het begin al schreef: de lezer moet nu zelf maar uitmaken of mijn critiek op het G.M.V.-rapport fundamenteel was of slechts de accenten verlegde.

Eigenlijk is het vraagstuk van de ethische waardering der werkstaking al zo'n driekwart eeuw beslist. Dat het in onze kring steeds en ook nu weer, op deze wijze ter sprake wordt gebracht, is verdrietig.

Even verdrietig is, dat over praktische sociale problemen, met grote stelligheid en straffe consequenties geschreven wordt door mannenbroeders, die kennelijk en ook klaarblijkelijk van de zaken waarover zij schrijven, weinig of helemaal geen weet hebben. Door hun onervarenheid en gemis aan branchekennis hebben zij een totaal vewrongen beeld van de zaak, hun theorieën en conclusies zijn navenant.

Of is het misschien zo, dat wij, vrijgemaakte gereformeerden ergens tegen willen zijn, omdat bij geval anderen er vóór zijn?

Overigens: één zin uit de door het rapport geformuleerde opvatting van ds. D. van Dijk is in mijn hoofd en hart blijven haken.

Het is deze zin: **Dat heersen over elkaar is uit de boze!**

Dat is naar de Schrift en naar de gereformeerde belijdenis gesproken.

Laten wij ons daaraan dan maar houden.

Op alle vergaderingen.

Sociale, politieke en kerkelijke!

Wormer augustus 1967

Boekbespreking

Ds. J. H. Velema. **Kerk tussen klem en knoop**. Uitg. van de Chr. Geref. Lectuurstichting „Ds. H. Janssen”-Utrecht 1967 f 7.90

Het opschrift wordt als volgt verklaard: „In de titel wordt tot uitdrukking gebracht dat de Kerk een klemmende zaak is, maar dat we vele knopen ontmoeten in de verwarde situatie waarin we leven. Het gaat er om „tussen klem en knoop” Kerk te zijn en een juist kerkelijk besef te beoefenen. Aan dit doel dienstbaar te zijn is de bedoeling van deze uitgave”.

Ook met deze verklaring erbij is mij de titel niet erg duidelijk. Waarschijnlijk heeft de schrijver toegegeven aan z'n neiging een korte titel te zien, die gemakkelijk in de mond ligt, terwijl de woorden klem en knoop beide met een k beginnen. Deze eigenaardigheid van deze auteur vinden we ook in de opschriften boven de hoofdstukken: Kruisende kerken; Bepalende bezinning; Falende Factoren; Sprekende situa-

ties; Kerkelijke kaart; Gezonde gemeente; Werkend wachten. Dat dit altijd even duidelijk de inhoud aangeeft kan ik niet zeggen.

Maar „ieder diertje zijn pleziertje”. Toen ik indertijd prof. K. Schilder erop wees, dat zijn opschriften niet altijd even duidelijk waren zei hij: „Gun mij dat plezier, daar heb ik nu eenmaal lol in”.

Er staat in dit boekje veel en velerlei. In en om de kerk is nu eenmaal veel te doen tegenwoordig. Ik kan er niet aan denken van de bijna 200 bl. een korte samenvatting te geven. Slechts enkele dingen wil ik aanstippen.

Er wordt op gewezen, dat de 20e eeuw wel genoemd is de eeuw van de kerk. Enerzijds is er toenadering van kerken. In 1948 werd de Wereldraad van Kerken opgericht evenals de Internationale Raad van Christelijke kerken. Anderzijds is de verdeeldheid eer toe- dan afgenomen. Ik ees op bl. 11: „De feiten liegen er niet om. En zelfs wanneer men van het recht

van eigen kerkelijk bestaan ten volle overtuigd is, dan nog moet de situatie als zodanig ons bedroeven en kan ze ons niet met rust laten. Het meest bedroevende is waarschijnlijk nog wel dat de kerkelijke verdeeldheid zo weinig bedroeft en verontrust".

Ook de Geref. Gezindte is verdeeld. Vijf kerken of groeperingen staan hier naast of tegenover elkaar: de Chr. Geref. Kerken, de Geref. Kerken, de Geref. Kerken (vrijgemaakt), de Geref. Gemeenten en de Geref. Bond in de Herv. Kerk.

„Al deze vijf groepen . . . onderschrijven en handhaven van harte de Drie Formulieren van Eenigheid. Maar tot kerkelijke eenheid is het tot dusver niet gekomen. Het is zelfs zo dat deze kerken zelf de eenheid niet steeds hebben bewaard". bl. 11. Verschillende kerken hebben bovendien „vleugels".

Ds. V. gaat moeilijke vragen niet uit de weg. Als b.v.: of het wel verantwoord is een afzonderlijk kerkelijk leven in stand te houden? Men kan toch ook in allerlei organisaties samenwerken? Plaatselijk blijkt het immers wel mogelijk om te verenigen? Als in Eindhoven. De jeugd begrijpt helemaal niets van al de kerkelijke geschillen. Voorts heeft er een vrij druk „grensverkeer" plaats tussen de verschillende Geref. Kerken. De vraag dringt zich als vanzelf op: Wat is nu eigenlijk kerkelijk besef?

Volgens ds. V. is het dit: „Het is het diepe bewustzijn van de gelovige, dat hij als lid van het lichaam van Christus de Kerk niet kan missen; dat die Kerk — in geloofsgemeenschap met de levende Christus — één is; dat het nodig is om Christus' wil lid te zijn van een kerkelijk instituut, dat hij hartelijk liefheeft, omdat hij beseft dat deze kerk door Christus is gewild", bl. 31.

Uit het N.T. wordt dan aangetoond, dat met kerk of gemeente de plaatselijke kerk wordt bedoeld en dat daar van kerkverband geen sprake is. „Een rechtstreeks gebod Gods, waarbij bevolen wordt, dat de plaatselijke kerken met elkaar in een of ander georganiseerd verband moeten leven bevat de Heilige Schrift niet", bl. 32. Maar op bl. 33 lees ik: „Voor Paulus is de universele kerk primair en de plaatselijke gemeente kan hij als „gemeente" aanduiden omdat daarin de algemene Kerk zich openbaart. De plaatselijke situatie moet dan ook genormeerd worden vanuit de eenheid van de Kerk als geheel. Een belangrijk gezichtspunt voor het kerkelijk besef". Dit laatste betwijfel ik, namelijk dat voor Paulus de universele kerk primair is. Verder is mij niet recht duidelijk wat het betekent, dat de plaatselijke situatie moet genormeerd worden vanuit de eenheid van de Kerk als geheel.

Er wordt dan op gewezen, dat het N.T. geen veelheid van kerken kent. Er is wel verscheidenheid, maar dan binnen de éne Kerk. „Machtig klinkt de lofzang op dat éne lichaam in het centrale kerkhoofdstuk, Efeze 4: één Here, één geloof, één doop, één God en Vader van allen, die daar is boven allen en door allen en in u allen".

Dit kerkelijk besef leefde in de grote Reformatie en leefde weer op in 1834 in de Afscheiding. Hetzelfde verschijnsel zien we in 1892 na het niet-meegaan met de Vereniging: „Men weet wat men doet; men heeft liefde voor de zaak en men heeft er wat voor over", bl. 46. Maar nu de historie gaat verbleken en het kerkelijk besef taant is het nodig „dat we ons bezinnen op dit begrip. En dat niet omdat het gaat om onze kerk, maar omdat het gaat om Christus' Kerk en onze plaats in en liefde tot die Kerk", bl. 46.

Bij deze opvatting van kerkbesef worden volgens ds. V. twee gevaren vermeden: kerkisme en kerkelijk relativisme. Het kerkisme bindt de vrijmacht van Gods Geest feitelijk aan eigen kerkelijk instituut. Terwijl het relativisme het helemaal van geen belang acht tot welke kerk men behoort. Vooral van het kerkisme worden harde, maar ware dingen gezegd: „Het is een vorm van wetticisme of judaïsme, dat de Kerk in de loop der eeuwen zoveel kwaad heeft gedaan", bl. 47.

Onder „Falende factoren" worden genoemd: Veranderende wereld, Verschuivende kerken, Kerkelijke dompers, Verschraling. Hier spaart de schrijver eigen kerken niet: „het is niet te veel gezegd dat op kleine schaal een schrikbewind wordt gevoerd: het woord terreur is helaas niet misplaatst", bl. 65. Het zal voor hem een schrale troost zijn, dat dit ook in andere kerken voorkomt.

Van meerdere vergaderingen heeft de schrijver hoger dunk dan ik. Hij vermeldt de verzuchting van iemand, die wat vaker synode wilde hebben. Ik ken wel iemand die het geen ramp zou achten als er een jaar of wat geen synode werd gehouden. Van de samensprekingen zegt ds. V. dat ze bewezen hebben, dat de Chr. Geref. zich niet in eigen kring willen opsluiten. Maar ook het volgende: „Tegelijk hebben die samensprekingen bewezen dat er nog alle reden is om christelijk gereformeerd te blijven. Er zijn deputaten teruggekeerd van inspannende samensprekingen, bedroefd over de verscheurdheid en toch dankbaar voor Gods leiding in eigen christelijk gereformeerd-zijn met al de gebreken, die daaraan verbonden zijn bij tijden", bl. 85.

Breed worden de besprekingen gememoreerd tussen de Chr. Geref. en andere kerken. Hoe is het eigenlijk mogelijk, dat twee kerken met dezelfde Belijdenis, en dezelfde wil om naar Gods Woord te leven, elkaar maar niet kunnen vinden? Het einde is voorlopig geweest, dat de chr. geref. synode van 1965 uitsprak, dat er „belemmeringen in de toenadering tussen de deputaten bleken te zijn en verontrusting in onze kerken is veroorzaakt", bl. 102. Het zijn vooral twee punten die de vereniging belemmeren: 1. De toeëigening des heils en 2. De hantering van het belijden omtrent de Kerk. Waarbij het niet gaat om uitingen van „private personen", maar om „de heersende gedachtengang", bl. 103.

De verschillen met de Gereformeerde kerken (synodaal) betreffen:

H. J. Jager

1. Beschouwing en behandeling van de kinderen der gemeente.
2. Belofte-begrip.
3. Beschouwing van de gemeente.
4. De prediking.
5. De Heilige Geest, bl. 122.

Bij de bespreking van de Geref. Bond in de Ned. Herv. Kerk trof mij op bl. 65 deze zin: „De kerkgeschiedenis van de laatste eeuw laat zien dat afscheiding een repeterende breuk is. Elke afscheiding heeft tot gevolg een nieuwe afscheiding".

In hoofdstuk VI „Gezonde gemeente" wil de schrijver geven „een korte schets van gezond kerkelijk leven". De Chr. Geref. kerken willen katholiek zijn. Als ze spreken over „het schriftuurlijk-confessioneel beginsel" dan is de bedoeling eenvoudig aan te geven dat „we ons in elk opzicht willen houden aan Schrift en belijden", bl. 142. Op de volgende bl. lees ik een vraag en een kras antwoord: „Willen ook andere kerken niet katholiek zijn? Maar in de historische situatie van de Nederlandse kerken is gebleken dat dit niet waar is". Volgens ds. V. zal het wel zo zijn, dat alleen de chr. geref. kerken zich werkelijk houden aan Schrift en belijdenis. Want hij schrijft op blz. 144: „In feite is het dus zo dat andere kerken van gereformeerde belijdenisuitspraken hebben gedaan t.a.v. Schrift en belijdenis, die boven Schrift en belijdenis uitgaan en willen binden aan een theologische interpretatie".

De conclusie van dit boekje luidt als volgt: „Gezien deze situatie is er voor ons alle reden nog christelijk gereformeerd te zijn, waarbij met alle macht gewaakt dient te worden voor het katholiek karakter van de Kerk", bl. 144. Op vele plaatsen klinkt de vreugde door over het christelijk gereformeerd zijn. En het christelijk gereformeerd blijven. Er zijn vanzelfsprekend ook in de chr. geref. kerken verschillen. Maar op de vraag hoe het dan mogelijk is kerkelijk samen te leven wordt het volgende antwoord gegeven:

„dat is mogelijk omdat en zolang de liefde tot Gods Woord, de belijdenis der kerken en de kerk zelf, zoals die sinds 1834 haar plaats heeft ingenomen, ons samenbindt. Deze liefde resulteert in de overeenstemming op verschillende punten, die ons een eigen plaats geven en een eigen geluid doen horen in kerkelijk Nederland en daarbuiten." bl. 163.

Deze conclusie kan mij niet bekoren. Omdat er bij deze kijk op de „eigen kerk" er van vereniging met andere kerken nooit iets zal komen. Elke kerk heeft dan eigen standpunt en handhaaft eigen recht van bestaan en kan en wil haar verleden niet verloochenen en wil blijven bestaan zoals ze bestaat.

Vereniging of hereniging zal altijd en overal

verloochening van eigen standpunt vragen. Of van het standpunt der vaders. Men zal althans ruimte moeten laten voor een andere kijk op het verleden dan men zelf heeft.

Ds. Velema zegt: We zijn christelijk gereformeerd en dat willen we blijven. Wij hebben eigen kerk lief. De vaders van 1834 hebben goed gekozen en die van 1892 dito en we mogen en kunnen hen niet verloochenen.

Maar staat het met een kerk dan anders dan met elk christen? Van een christen wordt zelfverloochening gevraagd. Mag een kerk eigen standpunt niet verloochenen? Zouden we het verleden maar niet laten rusten? Zouden we de vaders niet de vaders kunnen laten en ons richten op het heden en de toekomst?

Ik gun ieder z'n oordeel over 1892 en 1905 en wat mij betreft 1944, maar als we erkennen met andere kerken te hebben „één Here, één geloof, één doop, één God en Vader van allen, die is boven allen en door allen en in allen" zouden we dan niet over veel kleine verschillen moeten heenstappen? Vooral als we toch met andere kerken één Belijdenis hebben?

Op bl. 149 staat te lezen: „Het is begrijpelijk, al is het niet helemaal billijk, dat de Kerk zich vooral presenteert in de prediking. Die prediking moet dan ook voor elke kerk iets specifiek zijn". Maar is dat wel waar?

Er wordt hier en daar in de vrijgem. kerken geklaagd, dat een dominee niet vrijgemaakt preekt! Zo zal er mogelijk in de chr. geref. kerken geklaagd worden over een dominee, die niet christelijk gereformeerd preekt. Maar wat is dat toch: chr. geref. preken of vrijgemaakt preken? Ik zou het een zegen achten als dat specifieke uit de preken verdween en men eenvoudig zich hield aan de opdracht van de éne Meester: „Gaaf dan heen, maakt al de volken tot mijn discipelen. . . en leert hen onderhouden al wat Ik u bevolen heb". Moet de één een chr. geref. Christus preken en de ander een vrijgemaakte Christus enz.? Deze vraag stellen is haar beantwoorden. Maar waarin bestaat dan dat specifieke? Mogelijk zal iemand zeggen: In een chr. geref. preek wordt de „levensklop" gehoord. Wat dat precies is weet ik niet, maar we kunnen het erover eens zijn, dat de prediking levend en krachtig moet zijn. Maar dat is toch niet speciaal chr. gereformeerd? Dat is zelfs niet speciaal gereformeerd, maar dat is gewoon christelijk. Het zou dunkt mij wel goed zijn als er wat minder chr. geref. en wat minder vrijgemaakt gepreekt werd. En dat geldt evenzo van andere kerken. En als er zo wat minder speciaal gepreekt werd dan zouden mogelijk de verschillende geref. kerken ook nog eens weer verenigen of herenigen.

Ds. Velema is wel verontrust over de verdeeldheid, maar niet verontrust genoeg naar mijn smaak. Als hij eigen kerk lief heeft dan kan hij anderen niet kwalijk nemen dat zij hun kerk liefhebben. Waaruit natuurlijk volgt dat ieder eigen standpunt verdedigt en eigen verleden prijst en eigen leven wil blijven leven.

Elke kerk die zichzelf liefheeft roept luid of zacht: hier moet je wezen! Hier is de ware kerk of de meest zuivere kerk of de minst valse kerk. Ik zou zeggen: laat een kerk, d.w.z. de leden van die kerk zo leven en leren dat anderen zeggen: „Daar moet je wezen". Als ik een christen ben dan roep ik ook niet: hier heb je een waar christen. Maar dan tracht ik met vreze en beven christelijk te leven, opdat anderen mogelijk getrokken worden. Zou een kerk anders moeten doen?

En dan nog iets. In elke kerk zijn spanningen. Ook in de chr. geref. kerk zoals blijkt uit dit geschrift. Er is een midden en er zijn vleugels. Waarom blijft men toch bij elkaar? Omdat men eenmaal bij elkaar is. En men elkaar wil vasthouden. Maar waarom zou men „anderen" niet kunnen vasthouden? Met allelei verschillen? Het komt mij voor, dat na 1892 de Verenigden en de chr. geref. elkaar al spoedig hebben losgelaten. En na 1944 was het weer hetzelfde lied. Of liever: dezelfde ellende.

Tenslotte nog dit. Ds. Velema ziet nogal heil in het kerkelijk verband met z'n meerdere vergaderingen, deputaten enz. enz. Ik kan het hierin met hem niet eens zijn. Verdeelt het verband vaak niet meer dan het verenigt? Als men er gens plaatselijk één is en samen vergadert en zou kunnen samensmelten steken wederzijdse verbanden allicht een spaak in het wiel. Dan is het parool: Wachten tot allen kunnen meegaan. Dat is: wachten tot St. Juttemis. Of: tot de wederkomst van Christus. Dan zal Hij wel samenbrengen die bijeen behoren. D.w.z. die bij

Hem behoren. Waarom kan nú niet wat dán wel kan?

Waarom kunnen christenen in een concentratiekamp wél samen bidden en samen naar een preek luisteren — van welke kerk de preker is wordt niet gevraagd — en samen avondmaal vieren? Omdat ze daar niet op allerlei fijne puntjes letten. Maar alleen op het fundamentele worden terug geworpen. Op het fundament: Jezus Christus, de Christus der Schriften. Daar vergeten theologen hun theologie en filosofen hun filosofie, daar is men christen of niet-christen. Moet er eerst een wereldoorlog uitbreken om gereformeerden weer bij elkande te brengen? Moeten er weer concentratiekampen komen om onze eenheid in Christus te mogen demonstrenen? Het is mij bekend, dat ook daar sommige christenen consequent weigerden met leden van een andere kerk avondmaal te vieren. Ik acht dat een consequentie, die niet naar Gods wil is.

Eén van mijn vrienden van vroeger zei eens tegen mij: „Als ik goed nadenk over de Kerk, over wat zij zijn moet en wat zij praktisch is, dan word ik gek”. Ik kan dat begrijpen. Ik weet er geen raad mee en zie geen oplossing.

Maar ik zou de schrijver van dit boekje en allen die de HERE vrezen wel willen toeroepen: Laten we toch ernst maken met de lofzang van Efeze 4: „Eén Here, één geloof, één doop, één God en Vader van allen, die daar is boven allen en door allen en in u allen”.

J. van Bruggen De oorsprong van de kerk te Rome Uitg. „De Vuurbaak” Groningen 1967 f 3.95

Deze rede sprak prof. van Bruggen uit bij de aanvaarding van zijn ambt van hoogleraar in de Nieuwtestamentische vakken aan de Theologische Hogeschool van de Geref. Kerken in Nederland te Kampen op 16 maart 1967.

Reeds al te lang wacht dit geschrift op een bespreking. Ik kwam er niet makkelijk toe, omdat Opbouw voor een bespreking van een wetenschappelijke rede zich eigenlijk niet leent. Met het oog op onze lezerskring zal deze recensie kort zijn. Wat niets afdeed van mijn waardering voor deze rede.

Zé getuigt van goede belezenheid over de zaak, waarover de rede handelt, en ook van grote sscherpzinnigheid. Prof. van Bruggen durft een oplossing van verschillende moeilijkheden voor te stellen, die origineel is. Bij mijn weten zijn niet eerder de gegevens uit handelingen en citaten van Suetonius en Dio Cassius zo gecombineerd als dat hier gebeurt.

Mijn indruk is, dat de voorstelling van zaken, zoals die hier gegeven wordt, wel juist kán zijn. Maar bewezen acht ik dit niet. Dat hoeft nie mand bevreemden, want dit is in de regel zoo met onderzoekingen naar de oorsprongen. De rede handelt over „De oorsprong van de kerk te Rome”. Naar een bekend woord van prof. Bavincq liggen alle oorsprongen in het duister.

Het is uiterst moeilijk om in 1967 vast te stellen in welk jaar precies de gemeente te Rome is ontstaan. Prof. van Bruggen meent „ná 49-50 en kort vóór 55-56”. Het is mij wel. Ik ben niet genoeg thuis in de geschiedenis van Rome om een en ander te kunnen beoordelen. Deskundigen zullen dit wel doen en mogelijk tot andere conclusies komen. Zo gaat dat met on- in de geschriften van Suetonius en Dio Cassius derzoekingen naar historische gebeurtenissen. Zelden komt men tot absolute zekerheid.

De spreker verzekerde in een van z'n toespraken zich in te willen zetten met zijn arbeid „ten dienste van de verkondiging van het evangelie”. Van harte hoop ik, dat dit doel hem steeds voor ogen moge staan.

menselijke nood of vreugde beelden worden gegrepen uit de natuur (42, 84), of dat de natuur zelf onderwerp wordt van de zang. Zo is het in 104.

Psalm 104 hoort thuis in de enorme reeksen natuuruitgaven, die in onze boekwinkels liggen: Wonderen der Natuur deel I t/m zoveel. Wilde ezels, ooievaars, steenbokken, klipdassen, leeuwen, vissen, vogels passeren de blijde revue.

De dichter is verrukt van de schoonheid en doelmatigheid van de schepping.

Toch zou de Bijbel deze psalm nooit natuurpsalm noemen.

Het begrip natuur is typisch westers en volstrekt neutraal. U komt het in de Bijbel nergens tegen.

De Bijbel kent geen natuur, maar alleen geschiedenis.

De Israëliet is geen natuurliefhebber, natuurkenner, natuurvorser, natuurkundige, maar hij kent Jahwe, de God van Israëls wonderbaarlijke geschiedenis en hij ziet die God aan het werk als het regent en als de zon schijnt en als de steenbokken over de klippen jagen en als de ooievaar zijn nest bouwt in een cypres.

Dezelfde God, die Efraïm voorzichtig en behoedzaam leerde lopen (in de woestijn), drinkt de bergen uit de enorme watervoorraden van zijn hemelse reservoirs.

Vandaar, dat de Bijbel nooit zegt: HET regent, HET is mooi weer (enz.). Dat is alles volstrekt neutraal.

Maar HIJ drinkt de bergen en HIJ doet het gras uitspruiten (waar wij zeggen: HET is groeizaam weer).

De schepping en de dood

Omdat de Israëliet zijn trouwe God (Jahwe) aan het werk ziet in de wijde wereld, wordt de schepping voor hem zo door en door schoon en vriendelijk. Hij voelt zich daar zo heel en al thuis. Alle dingen zijn hem vertrouwd en goed. Want Israël kent de God van de schepping als de vriendelijke, trouwe God, die niets liever wil dan dat Zijn volk blij is in Kanaän van de uittocht.

Vandaar dat Israëls kijk op de schepping zo totaal anders is dan die van de heidenen.

Zij zijn bang voor de natuur. Voor de heiden is de schepping bezielde door boze machten.

Boze geesten moeten worden uitgebannen en tovenaars moeten bezweringen spreken en de kinderen liggen 's avonds te rillen op hun matje. Voor de heiden is de schepping ook karig en krenterig. En telkens moeten de zwaarste offers worden gebracht om die boze schepping iets van haar rijkdommen af te persen.

En dat ontbreekt in deze psalm totaal.

De Israëliet voelt zich in de schepping niet unheimisch en bang.

Hij voelt er zich thuis.

Alles is in deze psalm zo vriendelijk.

Dat wil zeggen: Gods donder klinkt wel en dan roken de bergen en dan beeft de aarde (32) en er komt een moment waarop God zich voor de beesten verbergt: dan keren ze weer tot hun stof (29). Maar deze dood is niet verschrikkelijk meer. Want dan zendt Hij Zijn Geest weer uit en "Gij vernieuwt het gelaat van de aardbodem" (30).

Een nieuwe lente breekt door. Er is een nieuw geluid.

Het onweer is snel voorbij gedreven en de lucht staat weer blauw en strak. De dood wordt overwonnen.

Het leven is zo goed.

Geen wonder, als de schepping het speelveld is van zo'n Goede God, als Jahwe van Israël!

De eenheid van psalm 103 en psalm 104

Het is opmerkelijk dat psalm 103 en psalm 104 staan ingeklemd tussen dezelfde lofzeggingsen.

Psalm 103 begint en eindigt met de woorden "Loof Jahwe, mijn ziel".

En psalm 104 doet precies hetzelfde.

Voegt er alleen nog Hallelujah aan toe.

Sommige geleerden beweren, dat deze psalmen een koppel vormen.

Dat kan heel best zijn.

Met een Hallelujah aan het slot.

Merkwaardig overigens: één van de meest bekende en één van de meest onbekende (althans minst gezongen) psalmen uit de bundel.

De lievelingspsalm van de kerk (Barmhartig en genadig is Jahwe en rijk aan goedertierenheid...) én psalm die ons doet denken aan de Dierentuin en aan Madurodam.

Of deze psalmen historisch bij elkaar horen,

weet ik niet. Maar religieus gezien, hoeft er geen moment twijfel te bestaan. Het is niet waar, dat de rijke psalm van de vergeving gevolgd wordt door de 2e rangpsalm van de natuur.

Want in één adem looft de Israëliet Jahwe.

En wij moeten ook dòorzingen!

Jahwe, die zo genadig is, dat Hij onze overtredingen zo ver van ons wegdoet als 't West verwijderd is van 't Oosten, geeft ons juist als troost, de aarde terug in al haar heerlijkheid.

Gods troost is niet sentimenteel, maar monumentaal.

Paulus juicht, omdat God alle dingen (!) onder Christus als onder één Hoofd samenvat.

Dat Hoofd geeft God aan de Gemeente!

Jezus zegent de zachtmoedigen: zij zullen de aarde beërven.

En ook in de apostolische geloofsbelijdenis vinden wij deze twee gekoppeld: Ik geloof in de vergeving van zonden — de wederopstanding van ons vlees — en een eeuwig leven!

Dat psalm 103 geliefd en bekend is is fijn.

Dat het vervolg, psalm 104, bijna nooit gezongen wordt en bijna niet te zingen is, is erg.

Dat werkt een valse vergeestelijking in de hand en tegelijk een valse ontgeestelijking.

Hij zendt de bronnen naar de beken (10)

De Israëliet verbaast er zich over, dat Jahwe de bronnen zendt naar de beken.

Ik heb dat pas goed begrepen, toen ik met een groep jongelui stond aan één van de bronriviertjes van de Donau, hoog in de Oostenrijkse Alpen. Melkwit-schuimend kwam het water onder de gletscher vandaan. Op zo'n plek ga je je bezighouden met het probleem van de voeding van beken en bronnen.

In Kanaän werden beken gevoed door bronnen.

Een bron was een wonderlijk ding: eindeloos welde het bronwater op uit de onderaardse diepten, gevoed door een geheimzinnige overvloed. Geen wonder dat de heiden bang werd en bijgelovig en zei: daar zit een god achter, de god van de waterdiepten.

Maar de Israëliet zei nuchter (al stond hij er ook van te duizelen): Nee, Jahwe geeft de beken hier een permanente aansluiting op de onderaardse waterlopen. Hoe wijs is Hij, dat Hij dat enorme waterpotentieel daar beneden opgeslagen heeft. Nu hebben de beken altijd water. Deze "verklaring" is haast "natuurkundig", maar o zo veel meer dan dat. Het is een belijdenis. Dat noemen we nu "ontmythologiseren" van het goede soort.

Ook de gletschers in de Alpen zijn potentiële watervoorraden.

Niet ondergronds ditmaal, zoals in Palestina en in de Sahara, maar hoog in de bergen. De gletschers in de Alpen hebben een geschatte waterinhoud van 500 kubieke kilometer.

Stel u een kubus voor met een ribbe van Amsterdam tot voorbij Parijs. Dat is om te duizelen. Hoe wijs is God, dat Hij daarin zoveel water opslaat en vasthoudt. Als alle neerslag die valt in de vorm van regen en sneeuw en ijzel, direct werd afgevoerd, zouden onze lage landen in de winter weggespoeld worden en 's zomers lagen onze rivieren droog.

Dan kan Rotterdam zich wel opschrijven. Ons land zou straatarm zijn. Hoe wijs is God, dat Hij een deel van de neerslag vastlegt, in de winter, en dat Hij 's zomers de gletschers laat smelten, zodat de rivieren Gods vol water blijven. Hij zendt de gletschers naar de rivieren! Hoe wijs heeft Hij alles ingericht!

De geschiedenis heeft geleerd, dat de strenge rechtzinnigheid niet bevorderlijk is aan de gemoedelijkheid en het innige Christendom. Het komt op begrijpen aan! Het geloof zelf wordt een begrijpen van in de grond toch onbegrijpelijke dingen. Na de Hervorming werd de Kerk rationeel rechtzinnig. Toen rationeel onrechtzinnig.

W. H. Gispen

PERSSCHOUW

Iets over psalm 104

In het Kontaktblad van de Geref. Kerk van Eindhoven "mediteert" ds Van den Brink zo over psalm 104.

Natuurpsalm of geschiedenispsalm?

We noemen psalm 104 de natuurpsalm bij uitstek.

Meer nog dan psalm 42, die zingt over 't hijgend hert of psalm 84, de psalm van de zwaluw die haar nest bouwt bij Gods altaren.

Het maakt verschil of bij het bezingen van

Men geeselde Paulus — wat baat het al?
Zijn rukwind bleef de wereld
óver loopen.
Men steenigde, maar een groeiend getal
Kauschere Jodekinderen liet zich
doopen.

Bernard Verhoeven

KERKNIEUWS

BEROEPEN: te Berkum: ds. B. de Vos te Ten Boer; te Ommen (bij accl.): ds. D. Berghuis te Leens.

AANGENOMEN: naar Oosterbeek-Velp: ds. J. C. Janse te Zutphen; naar London-Watford (Ont., Can.): ds. M. van der Wel te Sneek.

BEDANKT: voor Enumatil: ds. G. A. Hoekstra te Utrecht-C.

Ds. J. G. Meijer. Zondag 29 oktober j.l. werd ds. J. G. Meijer, gekomen van Heemse, bevestigd als dienaar des Woords te Zwijndrecht. Zijn bevestiging, ds. J. H. van der Hoeven van Drachten, bediende bij deze gelegenheid het Woord uit 2 Timotheus 2:1-2. In de middagdienst verbond ds. Meijer zich aan zijn nieuwe gemeente met een preek over 2 Timotheus 4:2a.

Zaandam. Zondagmiddag 29 oktober j.l. kwam het ook in de kerk te Zaandam tot een breuk, nadat enkele leden van de kerkeraad bezwaren hadden geuit tegen de prediking, die door ds. van Ommen in de morgendienst was gehouden, en tegen zijn voorgaan in de kerk te Koog-Zaandijk, welke kerk bericht heeft zich niet meer vertegenwoordigd te achten op de Generale synode van Amersfoort-West.

Ds. van Ommen heeft daarop de gemeente opgeroepen tot een dienst des avonds in het gebouw van de Christelijke Gereformeerde kerk. De meerderheid van de kerkeraad meende hieruit te moeten concluderen, dat hij zich aan het opzicht en tucht van de kerkeraad had onttrokken.

Baarn. De classis Amersfoort heeft in aansluiting bij haar kerkvisitatoren de kerkeraad van Baarn vermaand zijn ambt te bedienen en te blijven bij de zuiverheid der leer.

Grond voor dit vermaan, was de constatering van de classis, dat de kerkeraad van Baarn nalatig is geweest zijn dienaar des Woords, ds. W. Borgdorff, te vermanen over zijn, zowel in de prediking als in de Open Brief, geuite onbevezen beschuldigingen aan het adres van zijn mede-ambtsdragers, zijn gebrek aan goede onderscheiding t.a.v. Christus' concrete vergaderingswerk en satan's concrete verstrooiingsarbeid, zijn relativerend spreken over de belijdenis en zijn in bescherming nemen van dwalingen, die tegen de belijdenis strijden.

Naar aanleiding van een schrijven van de kerkeraad van Baarn besloot de classis in een voortgezette zitting dit vermaan nog eens ter plaatse mondeling bij de kerkeraad te doen aandringen. Vanwege de acute noodsituatie die in de gemeente van Baarn is ontstaan door de geconstateerde nalatigheid en de verbroken ambtelijke samenwerking in de kerkeraad, besloot de classis voorts alle classiskerken in te lichten over haar besluiten en de kerkeraad van Baarn te verzoeken zijn antwoord op het vermaan zo spoedig mogelijk aan alle classiskerken te doen toekomen. Bovendien besloot de classis dat ds. Borgdorff zijn classicale deputaatschap voorlopig niet zal kunnen verrichten.

Classis Kampen. De kerkeraden van de kerk van Kampen (scriba D. J. Gritter), wiens afgevaardigden door de classis Kampen niet als zodanig konden worden ontvangen, en te Nagele, wiens afgevaardigden de classisvergadering, na het aanvaarden van dit besluit, verlieten, vergaderden tezamen.

De volgende besluiten werden genomen:

a. Door de raden van de kerk te Nagele en te Kampen zal ieder afzonderlijk een schrijven gericht worden aan de raad der kerk te Creil, naar aanleiding van het door genoemde raad ontvangen schrijven, inhoudende het in appèl gaan bij de e.k. Part. Synode van Overijssel.

b. Door de raad te Kampen zal een schrijven worden gezonden aan de kerken in de classisale ressorten Hardenberg, Enschede en Zwolle, waarin zal worden verzocht om samenroeping

van een buitengewone vergadering van de P.S. van Overijssel.

c. Een gemeenschappelijk schrijven te richten aan de kerken in de classis Kampen.

Utrecht-N.W. De kerkeraad van de Geref. van Utrecht N.W. gaf de volgende verklaring.

„De Raad van de Gereformeerde Kerk te Utrecht-Noord-West, van Godswege geroepen toezicht te houden op de zuiverheid van de leer en de levenswandel in de gemeente des Heren, is van oordeel, dat in het algemeen het niet tot zijn taak behoort zich uit te spreken over allerlei brochures, brieven, artikelen, etc.

Waar evenwel in de Open Brief aan de Tehuisgemeente in Groningen openlijk wordt geloofd, dat onze Heer Jezus Christus door de Vrijmaking van 1944 en volgende jaren een nieuw werk van kerkreformatie ten uitvoer heeft gelegd, en evenzeer, dat deze Vrijmaking plaats vond overeenkomstig art. 28 N.G.-B., en voorts ook de vraag gesteld wordt, of het historisch fundament van de Ned. Geref. kerken ook samenvalt met het fundament van de heilige algemene Christelijke kerk, welke vragen ook onze kerkelijke samenleving hier ter plaatse in beroering hebben gebracht, heeft de kerkeraad in zijn vergaderingen van 12 juni, 16 en 24 okt. 1967 zich met deze vragen bezig gehouden.

De kerkeraad besluit deze Open Brief in zijn algemene tendens af te wijzen als in strijd met de Heilige Schrift en de daarop gegronde formulieren van enigheid.

Op grond van de volgende overwegingen:

Door Gods grote genade is Zijn kerkvergaderend werk, dat in ons land in de 8e eeuw begon, door de Reformatie in de 16e eeuw, door Afscheiding en Doleantie in de vorige eeuw en door de Vrijmaking in deze eeuw gelukkig voortgegaan.

Midden in de onzuivere ontwikkelingen van het Geref. leven heeft de Koning der kerk nu ruim twintig jaar geleden door de Vrijmaking genadig ingegrepen en zijn volk opnieuw in vrijheid gesteld opdat dit volk zich nu, achter Hem aan, voor Zijn zaak zou inzetten.

De oproep Hem hierin te volgen en in deze vrijheid te blijven gaat ook nu nog tot alle christgelovigen uit.

De gehoorzaamheid om Hem te volgen werd door de H. Geest gewerkt, Die ons de ongerechtigheid in het kerkelijk handelen van toen deed zien en kracht gaf om ermee te breken.

Langs deze weg bewaarde Christus zelf ons bij het ene fundament der kerk, gelegd door apostelen en profeten, en nagesproken in de belijdenisgeschriften der kerk. Wanneer de Zoon van God uit het hele mensengeslacht zich een gemeente, tot het eeuwige leven uitverkoren, door Zijn Geest en Woord vergadert, doet Hij dat in de enigheid van het **ware geloof** (antw. 54 H.C.). In het werk van mede-vergaderen, waartoe Christus ons roept zullen wij de volheid van genade, die Hij ons in vele eeuwen schonk niet mogen veronachtzamen. Integendeel, veel zal gevraagd worden van hen aan wie veel is gegeven.

De ons geschonken volheid van belijden maakt onze verantwoordelijkheid groot in het contact met de vele verstrooide schapen van Christus en met die kerken, veraf en dichtbij, die niet die volheid van genade hebben ontvangen.

Verstaan wij die verantwoordelijkheid, dan zullen wij er aan meewerken, dat eenmaal de lof van al Zijn genade opstijgt uit vele monden. (Openbaring 14.)

PROPAEDEUTISCH EXAMEN

Geslaagd voor het propaedeutisch examen de heer C. Stam, Ambonstraat 58, Meppel.

„In De Rechte Straat” onderhoudt 9 ex-priesters

De Stichting In De Rechte Straat onderhoudt momenteel 9 ex-geestelijken van de r.k. kerk, n.l. 3 Spanjaarden, 3 Italianen, 1 Nederlander, 1 Argentijn, 1 Vietnamees. Zes van hen studeren protestantse theologie, waarvan vier aan buitenlandse theologische instituten, n.l. aan de theologische fakulteiten van Montpellier en van Rome, aan het London Bible College en aan het Seminario Biblico in Barcelona. Wanneer zij hun studies voltooid hebben, hopen zij predikant te worden in een protestantse kerk.

Voor degene, die dit werk, dat uiteraard grote kosten met zich meebrengt, financieel wil steunen, vermelden we hier het gironummer van deze Stichting. Het is: giro 901000, t.n.v. Stichting „In De Rechte Straat,” Boulevard 11, Velp. (Gld.).

Redactieleden:

Ds. H. AMELINK, Dr. J. BOSCH,
P. GROEN, Prof. Dr. H. J. JAGER, Drs.
J. G. VAN OORD, Dr. P. G. SMELIK,
Prof. C. VEENHOF, Ds. G. VISEE

Adres van de Redactie:

Ds. H. Amelink, Waal 5, Langerak (Z.-H.)

Geref. Persvereniging „Opbouw”:

adres secretaris en penningmeester:
Van Lynden van Sandenburglaan 16,
Utrecht. Telef. 030-711450. Giro 448367.

Administratie abonnementen:

Drukkerij Steenberg,
Slotlaan 220, Zeist. Telef. 03404-12452

Abonnementprijs

f 12.— per jaar (bij vooruitbetaling)
Zeist. Giro 233117.

Advertentieprijs 20 ct. per mm
Familieberichten 15 ct. per mm

Prof. J. Kamphuis spreekt vrijdag 17 nov. a.s. in een der zalen van restaurant Royal, Willemsplein, Arnhem. Onderwerp: Vrijmaking en Open Brief. Aanvang der vergadering 20 uur precies.

STUDENTENLEVEN

De Senaat van de Vereniging van Gereformeerde Studenten „Hendrik de Cock” te Groningen, is in de volgende samenstelling geïnstalleerd:

Praeses: J. J. Boersema
Ab-actis: Mej. G. T. Postma
Fiscus: G. E. Booij
Assessor I: G. Sierksma
Assessor II: A. Heins.

ADRESSEN

Rev. D. de Jong, 15228-81 Ave, Edmonton Alla, Canada. **Rotterdam-IJsselmonde:** scriba: S. Voorberg, Oostdijk 31, Rotterdam-27, tel. (010) 195009. **Barendrecht.** scriba: M. J. King, Korianderhof 45, Barendrecht, tel. (01806) 3704.

Geboren:

MAUREN

H. J. VAN DER HILST

J. C. VAN DER HILST-VAN HERWIJNEN

Ps. 139:16.

Amsterdam-N., 31 oktober 1967
Dijkwater 115.

Heden overleed mijn innig geliefde vrouw en onze zorgzame moeder en oma

JANNA VANDER MEER,
echtgenote van J. DOUMA

in de ouderdom van 66 jaar.

„Christus, de Vrededorst, heeft vrede en rust gegeven; nu in blij wachten op de tijd voor de Here bepaald, om met Hem de nieuwe hemel en nieuwe aarde te bewonen”.

Leeuwarden, 2 november 1967
Tuinbouwstraat 21

Leeuwarden, J. DOUMA

Amsterdam, R. DOUMA

M. DOUMA-DE SWART

Zwolle, J. FOLKERSMA-DOUMA

F. FOLKERSMA

Barrhead (Alta)

Canada, T. C. DIJKSTRA-DOUMA

L. J. DIJKSTRA

Ermelo, S. P. PAP-DOUMA

T. PAP

en kleinkinderen.

De teraardebestelling vond plaats op maandag 6 november op de Noorder Begraafplaats te Leeuwarden.

Verhuisd naar

AMSTELVEEN

Camera Obscuralaan 396

Dr. J. Bosch

Voorheen te Kampen, Engelenbergstraat 4.